

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Lausunto
15.4.2020

1/4

Viite: HE 42/2020 vp

Työ- ja elinkeinoministeriön asiantuntijalausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle merityötä koskevan yleissopimuksen ohjeiston muutosten hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi merityösopimuslain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Kansainvälinen työjärjestö ILO:n merityötä koskevan vuoden 2006 yleissopimuksen (jäljempänä *merityöyleissopimus*) ohjeistoon vuonna 2018 tehdyt muutokset sekä lain niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Ohjeistoon tehtyjen muutosten toimeenpanemiseksi merityösopimuslakia (756/2011) ehdotetaan muutettavaksi siten, että alukseen kohdistuneen merirosvouksen tai aseellisen ryöstön seurauksena vangitun työntekijän työsuhde ja siihen liittyvä palkanmaksu jatkuu vankeuden aikana.

Esityksessä ehdotetaan myös jo voimassa olevaan merityöyleissopimuksen ohjeistoon perustuvia täsmennyksiä merityösopimuslakiin, merityöaikalakiin (296/1976) ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettuun lakiin (248/1982, jäljempänä *kotimaanliikenteen työaikalaki*). Lisäksi eräisiin merityötä koskeviin lakeihin ehdotetaan teknisiä muutoksia.

Merityöyleissopimuksen ohjeistoon vuonna 2018 tehdyt muutokset ja niihin liittyvät ehdotukset

Kansainvälinen työjärjestö ILO hyväksyi vuoden 2018 kansainvälisessä työkonferenssissa muutokset merityöyleissopimuksen ohjeistoon. Muutosten tarkoituksena on varmistaa merenkulkijoiden työsopimusten voimassaolon ja palkanmaksun jatkuvuus aluksen joutuessa merirosvouksen tai aseellisen ryöstön kohteeksi. Tällaisissa tilanteissa merenkulkijat saattavat olla vangittuina pitkiä aikoja.

Ohjeiston muutos koskee Suomessa lainsäädännön alaa. Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi merityöyleissopimuksen ohjeistoon vuonna 2018 tehdyt muutokset sekä lain niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Ohjeistoon tehtyjen muutosten toimeenpanemiseksi merityösopimuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että aluksen joutuessa merirosvouksen tai aseellisen ryöstön kohteeksi työntekijän

työsopimuksen voimassaolo ja palkanmaksu jatkuisivat vangittuna olemisen ajan, kunnes työntekijä olisi vapautunut ja hän olisi matkustanut kotiin tai, jos työntekijä kuolee vankeuden aikana, hänen kuolinpäiväänsä saakka. Asiasta säädettäisiin merityösopimuslain 13 luvun uudessa 13 b §:ssä.

Voimassa olevaan merityöyleissopimuksen ohjeistoon perustuvat täsmennykset

Esityksessä ehdotetaan, että merityösopimuslakiin, merityöaikalakiin ja kotimaanliikenteen työaikalakiin tehtäisiin eräitä jo voimassa olevaan merityöyleissopimuksen ohjeistoon perustuvia täsmennyksiä.

Suomen voimassa oleva lainsäädäntö ei ole tällä hetkellä täysin kattavaa siltä osin kuin työntekijä haluaa valittaa jostakin muusta merityöläinsäädännön piiriin kuuluvasta asiasta kuin työsuojeluun tai työturvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Tällaisia asioita sisältyy työsuhdetta, aluksen miehitystä sekä miehistön pätevyyttä koskevaan lainsäädäntöön. Voimassa olevaan lainsäädäntöön ei sisälly myöskään vaatimusta valitusmenettelyä koskevan ohjeen antamisesta työntekijälle.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merityösopimuslain 1 luvun 3 §:ää. Pykälän 3 momentin mukaan katsastustodistuksia ja aluksen liikennealuetta koskevien tarpeellisten tietojen lisäksi työnantajan olisi jatkossa annettava työsopimusta tehtäessä työntekijälle ohje menettelytavoista, joiden mukaisesti työntekijä voi valittaa työnantajan merityötä koskevan lainsäädännön vastaisesta menettelystä. Lisäys perustuisi merityöyleissopimuksen ohjeiston normiin A5.1.5, jonka 4 kohdan mukaan työsopimuksen jäljennöksen lisäksi kaikille merenkulkijoille on annettava kopio valitusmenettelyä aluksella koskevista ohjeista.

ILOn asiantuntijakomitea on raportointimenettelyn yhteydessä kiinnittänyt Suomen huomiota eräisiin työ- ja lepoaikoja sekä merityöaikalainsäädännön soveltumista koskeviin kysymyksiin. Esityksessä ehdotetaan, että merityöaikalain poikkeuksia soveltamisalasta koskevaa 2 §:n 3 kohtaa muutettaisiin siten, että lainkohdassa tarkoitettuun matkustaja-aluksen talousosaston ylimpään esimieheen olisi jatkossa sovellettava merityöaikalain 9 a §:ssä säädettyä vähimmäislepoaika, 10 §:ssä säädettyjä poikkeuksia lepoaikoja koskeviin rajoituksiin sekä 19 a §:ssä säädettyä työ- ja vahtivuoroluetteloa koskevia vaatimuksia. Lisäksi lainkohdassa tarkoitettuun talousosaston ylimpään esimieheen olisi sovellettava lain 20 §:ssä säädettyjä työaikakirjanpitoa koskevia vaatimuksia. Muutos perustuisi merityöyleissopimuksen työ- ja lepoaika koskeviin vaatimuksiin.

Esityksessä ehdotetaan myös merityöaikalain 10 §:ää muutettavaksi siten, että vuorokautista lepoaika koskevista rajoituksista ei voitaisi jatkossa poiketa sellaisen työn osalta, jota vaaditaan tarpeellisen vahtipalvelun suorittamiseksi satamassa tai satamaviranomaisen määräämän toimenpiteen suorittamiseksi. Näiden osalta voitaisiin jatkossa poiketa ainoastaan ylityötä koskevista rajoituksista. Muiden merityöaikalain 10 §:n 1 momentissa lueteltavien työtehtävien osalta voitaisiin sen sijaan jatkossakin tarvittaessa poiketa myös vuorokausilepoa koskevista vaatimuksista. Ehdotetun merityöaikalain 9 a §:n 3 momentin mukaan työntekijälle olisi kuitenkin annettava mahdollisimman pian riittävä korvaava lepoaika, mikäli työntekijän vähimmäislepoaika ei olisi täytynyt työkutsun vuoksi.

Kotimaanliikenteen työaikalain 10 ja 12 §:ään ehdotetaan soveltuvin osin vastaavan sisältöisiä muutoksia kuin merityöaikalain 9 a ja 10 §:ään. Lain 10 §:n 1 momenttiin lisättäisiin myös vastaavia äkillisiä työkutsuja koskeva 4 kohta kuin mikä sisältyy merityöaikalain 10 §:ään.

Viimeksi mainitut merityöaikalakiin ja kotimaanliikenteen työaikalakiin ehdotettavat muutokset perustuvat ILO:n asiantuntijakomitean Suomelle esittämiin huomioihin, joiden mukaan vahtipalvelun suorittamista satamassa ja satamaviranomaisen määräämän toimenpiteen suorittamiseksi tehtävää työtä ei voida pitää sellaisina työtehtävinä, joiden mukaisesti voitaisiin poiketa merityöyleissopimuksen työ- ja lepoaikoja koskevista vaatimuksista.

Esityksessä ehdotettavat tekniset muutokset

Kotimaanliikenteen työaikalain, merimiesten vuosilomalain (433/1984), merimiespalvelulain (447/2007) sekä valtion varoista korvattavista merimiesten matkakustannuksista annetun lain (1068/2013) muutoksenhakusäännöksiin ehdotetaan teknisiä muutoksia, jotka johtuvat oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) voimaantulosta vuoden 2020 alussa.

Esityksen keskeiset vaikutukset

Merityösopimuslakiin esitetyt muutokset, joilla turvataan vangituksi joutuneen työntekijän työoikeudellista asemaa aluksen jouduttua merirosvouksen tai aseellisen ryöstön kohteeksi, voivat merkitä työnantajalle lisää kustannuksia vain siinä tapauksessa, että sen alus joutuu tällaiseen tilanteeseen. Käytännössä maailmalla vastuullisesti toimineet varustamot ovat jo nykyisin toimineet ehdotetussa laissa tarkoitetulla tavalla. Suomalaisia aluksia ei ole myöskään ainakaan viime vuosikymmeninä joutunut ehdotetussa lainkohdassa tarkoitetun merirosvouksen tai aseellisen ryöstön kohteeksi. Suomalaisia aluksia ei merkittävässä määrin kulje merirosvouksen kannalta riskialttiilla alueilla.

Työntekijän näkökulmasta ehdotuksilla on työntekijän asemaa turvaava vaikutus.

Valitusmenettelyä koskevan ohjeen työntekijälle antamisen lisäksi työnantajien olisi luotava puitteet sille, miten mahdolliset valitukset käsiteltäisiin aluksella tai varustamossa. Halutessaan työnantajat voisivat hyödyntää valitusten käsittelyssä olemassa olevia järjestelyitä, joita on luotu esimerkiksi turvallisuushavaintojen vastaanottoa varten. Työnantajille koituvaa hallinnollista taakkaa valitusmenettelyä koskevan ohjeen antamisesta ja valitusten käsittelylle luotavien puitteiden luomisesta voidaan pitää vähäisenä.

Ehdotusten voimaantulo

Merityöyleissopimuksen ohjeiston vuoden 2018 muutosten odotetaan tulevan kansainvälisesti voimaan 26.12.2020. Muutosten voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana. Tarkoitus on, että mainittu laki ja merityösopimuslain merityöyleissopimuksen ohjeiston muutokseen perustuva muutos tulisivat voimaan samanaikaisesti yleissopimuksen ohjeiston muutosten kansainvälisen voimaantulon kanssa.

Tarkoituksena on, että Suomi voisi ilmoittaa ILO:n pääjohtajalle muutosten voimaansaattamista koskevan lain ja merityösopimuslakiin ehdotettavan muutoksen hyväksymisestä ja voimaansaattamisesta ennen edellä mainittua ajankohtaa. Merityöyleissopimuksen XV artiklan 9 kohdan nojalla muutokset tulevat Suomen osalta voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun Suomi on ilmoittanut ILO:n pääjohtajalle hyväksyvänsä muutokset.

Merityösopimuslain 1 luvun 3 §:ää koskevan ehdotuksen ja muiden lakien ehdotetaan tulevan voimaan 1.7.2020.

Kunnioittavasti,

Elli Nieminen
Erityisasiantuntija